

care iustitia : quod iustum est : nam sicut indubitanter pro nomine Domini patientibus requiem : ita incunctanter tribulationem his qui eos tribulant repromisit.

Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum. Quia nobis compatimini.

In revelationem Domini Jesu de caelo cum angelis virtutis eius. Qui venient vindicare.

In flamma ignis, dantis vindictam. Si potuit flamma Dei imperio tres pueros omnino non tangere : quare non eadem potentia aliis saevior, aliis mitior esse credatur? Hoc contra eos propterea quod poenam conscientiae somniarunt : quia hoc illis impossibile videbatur.

His qui non noverunt Deum : & qui non obedunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi. Non solum qui non noverunt, sed etiam qui non obediunt Evangelii disciplinis.

Qui poenas dabunt in interitu aeternus. Poenas in eo qui patitur, non potest dici.

A facie Domini, & a gloria virtutis eius. A iusti conceptu, sententiam damnationis accipiant.

Cum venerit glorificari in sanctis suis. Ipse in suis glorificandus est membris, quae solis splendore fulgebunt.

Et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Mirabuntur impii, & irrisores humilitatis, in subitane salutis insperatae iustorum.

Quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo. Quia multi in die illo, nostro testimonio creditis.

In quo etiam oramus semper pro vobis, ut dignetur vos sua vocatione Deus noster. Ut digni inveniamini ad id quod vocati estis : quia priores invitati, non erant digni.

Et impleat omnem voluntatem bonitatis suae, & opus fidei in virtute. Adjutoriae gratiae, & consolatione scientiae virtutum, quae opus sunt fidei.

Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo. Et ut Christi nomen in vestris actibus clarum sit, & vos in eius signis, & virtutibus gloriosi.

Secundum gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi. Expetit a nobis quod possumus : ut quod non possumus, largiatur.

Caput I.

RO GAMUS autem vos fratres per adventum Domini nostri Jesu Christi. Quo vobis charius nihil esse sum certus.

Et nostra congregationis in ipsum. Quando a quatuor ventis caeli congregabuntur electi : ut ubi fuerit corpus, illic concurrerent & Aquilae.

Ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini. Perfacilis est qui de Domini adventu contra Evangelicam sententiam commovetur.

Neque per spiritum, neque per sermonem. Ne signa vos terreant : quasi per spiritum facta : quia & hoc Salvator ante praemonuit : nec sermo dialecticae vos seducat.

Neque per Epistolam tanquam per nos missam. Poterant & hoc diabolica excogitare versutia, sicut in multis apocryphis apparet, quae ad fidem perfidiae faciendam, Apostolorum nomine intitulatur.

Quasi insuet dies Domini. Ne quis vos seducat ullo modo. Diccetis : hic Christus, ecce illic.

Quoniam nisi venerit discessio primum. Nisi antichristus venerit, non veniet Christus. Quod autem discessionem hic dicit : alibi refugam appellavit. In Latinis ex emplaribus utrumque ita intelligendum est, quod nisi veherit refuga veritatis, sive sui principatus desertor, sive discessio gentium a regno Romano, sicut in Daniele per bestiae imaginem dicit.

Et revelatus fuerit homo peccati. Diabolus scilicet.

Filius perditionis. Quia eum quasi sibi natum, servitio possidebit : qui secundum Isaiam conturbare dicitur gentes.

Qui adversatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur : ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Supra omnem potentiam : & aeternitatem se jactabit : ut sacramenta culturae, corrigere vel augere se dicat : & templum Jerusalem resicere tentabit, omnesque legis ceremonias restaurare : tantum ut veritatis Christi Evangelium solvat : quae res Judaeis eum pro Christo suscipere suadebit, in suo non Dei nomine venientem.

Non retinetis quod cum adhuc essem apud vos, haec dice-

bam vobis. Et nunc quid detineat scitis. Hoc est, quae mora est, ut non veniat.

Ut reveletur in suo tempore. Quod tempus nondum advenit.

Nam mysterium jam operatur iniquitatis. In his qui falsis doctrinis eius, praevium faciunt iter : quos beatus Joannes in mundum dicit exisse.

Tantum ut qui tenet nunc, teneat : donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus. Donec regnum quod nunc tenet, de medio auferatur, prius quam antichristus reveletur.

Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui. Coelesti imperio vel solo.

Et destruet illustrationem adventus sui. Quia sicut fulgur ubique coruscabit in mundo, solutis commotisque elementis per ignem.

Eum cuius est adventus secundum operationem satanae in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus : & in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt. Sicut ante praedixit : dabunt signa, ut seducant, si fieri potest etiam electos per phantasiam simulationemque virtutum : sicut James & Mambre coram Pharaone fecerunt.

Et quod veritatis charitatem non receperunt, ut salvi fierent. Ideo mittit illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. Permittit venire : nam si Deus mittit non est operatio satanae.

Ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Non se propter incarnationis Christi obcuratatem excusent : divinis non creditulisse virtutibus : cum homini crediderint, diabolica arte fallente.

Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti a Deo. Quia charitatem recepimus veritatis : & propter hoc nos diligit Deus.

Quod elegerit nos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis. Videns paratos ad credendum, sicut & alibi, recumbenti a viro Macedone revelatum est.

In qua & vocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitionem gloriae Domini nostri Jesu Christi. Ad hoc vocati sumus, ut Christi gloriam acquiramus : Scimus enim quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.

Itaque fratres stare. In fide veritatis immobiles.

Et tenere traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram. Quando sua vult tenere, non vult extranea superaddi. Apostolica autem traditio est, quae in toto mundo praecatur : ut baptismi sacramenta.

Ipsae autem Domini nostri Jesu Christi, & Deus, & Pater noster qui dilexit nos. Etiam si non meriti fuimus. Contra Arium facit, qui Deo majorem patrem putat : quia prior soleat nominari.

Et dedit consolationem aeternam, & spem bonam in gratia. Promissionem, sive spiritum consolatorem, qui Graecè παρακλητος appellatur. Potest esse & spes mala in gratia.

Exhortetur corda vestra, & confirmet. Virtutibus & revelatione.

In omni opere & sermone bono. Prius opere, & postea sermone.

Caput III.

DE caetero fratres orate pro nobis. Dat humilitatis exemplum, & occasionem charitatis : ut pro alterutro audacius exoremus. Simul notandum in quibus causis orare poscat Apostolus.

Ut sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos. Currat, affluentia ; magnificentur, auditorum profectu.

Et ut liberemur ab importunis & malis hominibus. Non enim omnium est fides. Non omnes credunt, ideo contradicunt.

Fidelis autem Deus est. Quia non relinquit, nisi relinquentes se.

Qui confirmabit vos & custodiet a malo. In fide, per doctrinam & gratiam.

Confidimus autem de vobis, fratres in Domino : quoniam quaecumque praecipimus, & facitis & facietis. Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi. Revelando quanta sint, quae amoris sui causa contumelias patientibus promissit.

Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi : ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinare, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. Quia in prima lenius commonuimus : & emendare se noluerunt. Vel hoc modo, quod sancti se ab eis separant erubescant. Hujus plane loci autoritate subtrahendum est ab omni Christiano, qui non secundum Apostoli incedit praecepta.

Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos : neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione, nocte ac die operantes : ne quem vestrum gravaremus. Qui sumus forma crediturum.

Non quasi non habuerimus potestatem. Quia dignus est operarius mercede sua.

Sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Ne cui occasionem avaritiae, quae fons est inquietudinis praeberemus.

Nam & cum essem apud vos, haec denunciamus vobis. Quia praevidebamus aliquos tales esse futuros.

Quoniam si quis non vult operari. Aut sedeant quieti, aut si veri sunt Apostoli, nos sequantur : si non avaritiae, sed Dei causa ambulare se dicunt.

Nec manducet. Haec sit inquietudinis non solum poena, sed etiam emendatio.

Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete : nihil operantes. Reddit superioris sententiae causas, ad quos le-

gitime debeat pertinere : scilicet ad inquiete ambulantes, non ad quiete sedentes.

Sed curiose agentes. Inquirentes quid in unaquaque civitate, vel provincia geratur, & domo.

His autem qui ejusmodi sunt, denunciamus & obsecramus in Domino Jesu Christo. Non ipsos post alteram correctionem definit commonere.

Ut cum silentio operantes, suam panem manducent. Non cum inquietudine alienum.

Vos autem fratres nolite descere beneficientes. Non omnibus sed talibus dari prohibeo : ne putetis me boni operis consuetudinem amputare.

Quod si quis non obederit verbo nostro, per Epistolam hunc notate : & non commisceamini cum illo. Si quis tertio noluerit emendari.

Ut confundatur. Non ut penitus abscindatur.

Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. Corripite, ut emendetur : & nolite abscindere, ut desperet. Eger curandus est, non necandus : ne in apostasiam inquietudo vertatur.

Ipse autem Deus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni Epistola, ita scribo : Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum omnibus vobis : Amen. His verbis omnes Epistolas subscribebat, excepta Galatarum, quam ex integro manu propria perscripsit : ut post eam nec sibi, nec angelo crederetur.

Explicit Commentarius in secundam Epistolam ad Thessalonicenses.

COMMENTARIUM
IN PRIMAM EPISTOLAM
AD TIMOTHEUM

Caput I.

PAULUS Apostolus Jesu Christi. Autoritas & nominis & officii praenotatur, propter eos quibus erat responsum.

Secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostre. Non secundum meam praesumptionem : simul & patris, & filii unum imperium demonstratur.

Timotheo dilecto filio in fide. In fide filio, non in carne.

Gratia & misericordia, & pax a Deo patre & Christo Jesu Domino nostro. Gratis misericordiam consecuti, reconciliati sumus Deo.

Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam : ut denunciarem quibusdam, ne aliter docerent. Quibus in actibus praedixerat intraturos lupos qui gregi non parcerent.

Neque intenderent fabulis. Quas Deuteroseis appellant. Unde in Evangelio, docentes doctrinas hominum condemnantur.

Et genealogis interminatis. Generationibus antiquorum : in quibus sibi summam scientiam vendicant, si omnes ab initio generationes enumerent.

Quae quaestiones praesant magis quam adificationem Dei, quae est in fide. Tam veteres contrarietates, quam generationum sollicitudines superfluas.

Finis autem praecepti est charitas de corde puro. Charitas Dei & proximi, in qua tota lex pendet, & Propheta : haec si de corde puro sit, difficile delinquere poterimus.

Et conscientia bona. Ut conscientia tua testimonium perhibeat veritati.

Et fide non ficta. Fides enim ficta est, quae solo ore promittitur, & actu negatur.

A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores : non intelligentes, ne-

que quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Infinitae stultitiae est, non intellecta, de magis non intellectata velle firmare.

Scimus autem quia bona est lex. Ut a Deo promulgata est. pro qualitate temporis : sicut alibi lex sancta est appellata.

Si quis ea legitime utatur. Si quis sciat quibus, quare, quamdiu habenda sit data.

Scientes hoc, quia lex iusto non est postea. Ergo Christianis non opus est, qui sunt iustificati per Christum : qui dicerunt etiam occasionem fugere delictorum : nam ut quid dicitur : Non occides : quibus irasci non permittitur.

Sed iniustus & non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, patricidis, matricidis, & homicidis, fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus & perjuris. Illis omnibus data est : quos abjectis criminibus nititur revocare.

Et si quid aliud sane doctrine adversatur, quae est secundum Evangelium. Sunt ergo doctrinae non sanae : contra quas etiam data lex est, quae contrariae sunt caelestibus institutis.

Quid ergo ibi quaerunt, quod hic non habent ? simul & legem Evangelii concordare demonstrat.

Gloriae beati Dei. Per quam glorificatur Deus.

Quod creditum est mihi. Ne dicerent adversarii : quis erat ille, cui Evangelium crederetur, ait :

Gratias ago ei qui me confortavit in Christo Jesu Domino nostro. Cum essem inutilis & infirmus.

Quia fidelem me existimavit ponere in ministerio. Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus. Iustus in primordio accusator sui est : ut statim cum caeperit, adversarius confunderetur.

Sed misericordiam Dei consecutus sum : quia ignorans feci. Levius esse peccatum ignorantiae demonstratur.

In incredulitate. Quia non credens, intelligere non valebam.